

UOT 94

ELÇİN MƏHƏMMƏDLİ

AMEA A.A. Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun
kiçik elmi işçisi, Azərbaycan Universitetinin doktorantı,
Azərbaycan
mhmmqli95@inbox.ru

ROMANIN CƏNUBİ QAFQAZ SİYASƏTİNİN REGIONUN İQTİSADI VƏ MƏDƏNİ HƏYATINA TƏSİRİNƏ DAİR (e.ə. I əsr- y.e. III əsrlər)

Açar sözlər: Cənubi Qafqaz, sikkələr, şüşə məmulatları, maddi mədəniyyət, memarlıq.

Tarixən Cənubi Qafqaz regionu şərqdən qərbə, şimaldan cənuba xalqların köç bölgəsində yerləşmiş, sivilizasiyaların toqquşma zonası olmuşdur. Antik dövrün qüdrətli imperiyalarından birinin qurucusu hesab edilən romalıların sərhədləri şimal-qərbdə İngiltərədən, cənub-şərqdə Mesopotamiyada Dəclə çayına qədər uzanmaqla, Şimali Afrikanın, Ön Asiyanın və Avropanın böyük hissəsini əhatə edirdi. Cənubi Qafqaz da bu imperiyanın siyasi maraqlarından kənar qalmamışdır. Məqalənin əsas məqsədi əhatə etdiyi zaman kəsiyində Cənubi Qafqaz bölgəsinin mədəni və iqtisadi həyatında Roma təsirinin əhəmiyyətini öyrənməkdir.

“Qafqaz” ifadəsinə ilk dəfə yunan yazıçı Aisxilyosun (Eksilin) e.ə. 490-cı ildə yazdığı bir əsərdə Qara dənizin şərqindəki yüksək dağlar olaraq rast gəlinmişdir [6,s.1]. Eradan əvvəl II əsr boyu Roma ordusu şərq istiqamətində irəliləmiş, Qərbi Anadolu çarlıqlarını özünə tabe edərək e.ə.129-cu ildə *Asiya* vilayətini qurmuşdur. Ardıcıl baş verən müharibələrdən sonra şərqdə Parfiya dövləti ilə qarşılaşmışdır. E.ə.92-ci ildə Roma komandanı Sulla ilə Parfiya sərkərdəsi Orobaz arasında imzalanan Melitene (Malatya) anlaşmasına əsasən iki dövlət arasında Fərat çayı sərhəd olaraq qəbul edilmiş, tərəflər hərbi qarşıdurmalardan yayınmağı öhdəliyinə götürmüşdür [18,s.337; 7,s.1-2]. Cənubi Qafqaz regionunun Roma siyasətində mühüm yer tutmasının səbəbi ilk öncə Çin ilə aparılan ticarətdə mərkəz yer tutması, sonralar isə həm də siyasi arenada Parfiya ilə uzunmüddətli rəqabət olmuşdur.

Cənubi Qafqaz regionuna Roma respublikasının marağı e.ə.I əsrin 70-60-cı illərində art-

mışdır. Roma sərkərdəsi Lukull şərqdə bir sıra uğurlu müharibələr aparsa da, Senatdan xəbərsiz etdiyi yürüşlər səbəbindən vəzifəsindən kənarlaşdırılmış, Qney Pompeylə əvəz edilmişdir [18,s.469-471]. Pompey Pont kralı VI Mitridatı təqib etmək üçün Cənubi Qafqaza həmlələr etməyə başlamışdır. İki dəfə Albaniya ərazisinə hücum edən Pompey VI Mitridata dəstək verən İberiya çarlığını da zorla Romanın müttəfiqi etmişdir [17,s.66].

Lukullun yürüşlərindən sonra Pompey və Antoninin şərq ölkələrinə hücumları bu bölgələrdə yaşayan əhəlinin həyat tərzinə təsir göstərməyə başladı. Xüsusən e.ə. I əsrin II yarısından etibarən Albaniya-Roma ticarət əlaqələri ona gətirib çıxardı ki, Roma məhsulları Albaniyada və onun paytaxtı Kabalada (indiki Qəbələ) tədricən görünməyə başladı.

Siyasi nəzarət sferasına daxil etdiyi digər regionlarda olduğu kimi, Qafqazda apardığı siyasəti dövründə də Roma tabe etdiyi xalqlara simvolik vergilər təyin etmişdir. Tabe edilən bölgələrə adətən *xərac* və kiçik məbləğdə *hökumət vergisi* tələb kimi qoyulurdu. Bunun başlıca səbəbi tabe edilən xalqları əsarət altında saxlamaq müddətini uzatmaq olmuşdur. Şərqdə və həmçinin Qafqazda aparılan işğalların Roma üçün iqtisadi əhəmiyyəti çox böyük olmuşdur. Bu faktı qeyd etmək lazımdır ki, e.ə. I əsrdə dövlət xəzinəsinə illik daxil olan gəlirin miqdarı 340 milyon sistersi idi. Bunların Cənubi Qafqaza da aid olan hissəsi bu formada göstərilmişdir:

- Pompeyin şərq fəthlərindən (e.ə.65-ci il) əldə olunan gəlirlər: 200 milyon sistersi;
- Romada vətəndaş müharibəsi (e.ə.49-e.ə.30-cu illər) dövründə mərkəzi İberiya-

dan göndərilən vəsaitlər: 18 milyon sistersi [16,s.67-68].

Romanın Cənubi Qafqaza mədəni və iqtisadi təsirini təsdiq edən xeyli faktlar görmək mümkündür. Bu təsir ictimai həyatın bir sıra sahələrində nəzərə çarpır. Şüşə istehsalı, müdafiə tikililəri, müxtəlif bəzək əşyaları və keramika məmulatları və s. nümunə kimi göstərmək olar.

E.ə. 27-ci ildə Roma imperiya elan olunduqdan sonra regionlarda yeritdiyi siyasi xəttində də dəyişikliklər etmişdir. Ankira kitabəsi eramızdan əvvəl birinci əsrin sonunda Albaniyada mövcud olmuş siyasi vəziyyət və romalılarla yaxın münasibətlər haqqında mühakimə yürütməyə imkan verir. Bu kitabədə Roma imperatoru Avqustun adından bildirilir ki, İberiya, Atropat Midiyası ilə bərabər Albaniya ilə də dostluq münasibətləri yaratmaq niyyətindədirlər.

Qobustanda Böyükdaş dağının cənub yamacına həkk olan kitabədə I əsrdə vətənimizə hücum etmiş Roma legionu haqqında məlumatlar verilir. Abidə XII legionun birinci yüzliyünün (senturiyası) burda olmasının göstəricisidir. Kitabə 1948-ci ildə İshaq Cəfərzadə tərəfindən qeydə alınmışdır. Romalıların burada olması hər hansı maddi mənbə ilə təsdiqlənməsə də, bir fakt xüsusilə diqqəti çəkir. Abidə imperator Domisianın hakimiyyət dövrünə (81-96) aiddir. Domisian Flavilər sülaləsinin son nümayəndəsi

olmuş və xristianlığı təbliğ edən imperatorlar sonradan lənətlənərək onun adının həryerdən silinməsi qərara alınmışdır. Ancaq Qobustan kitabəsi romalılar üçün əlçatan olmamışdır [2,s.99-100; 3,s.180]. Kitabə həm də bu dövrdə Cənubi Qafqazın Romanın şərqi yürüşlərində mərkəzi rol oynadığının göstəricisidir.

E.ə. I əsrin ortalarından etibarən Albaniya bazarlarında gətirilmə Roma sikkələrinə rast gəlinmişdir. Roma sikkələri daha çox Mingəçevirdə, Bərdədə, Beyləqan rayonundakı Təzəkənd xarabalığında, Gəncə, Şamaxı və Qəbələdə tapılmışdır. Yeni eranın başlanğıcında Avqust denariləri regionda geniş yayılmışdı. Albaniya ərazisində sayca bu sikkələr digər Roma sikkələrindən çoxdur. Avqust denarisinin tək-tək nümunələrinə Albaniyanın hər yerində rast gəlinir. Təzəkənd xarabalığında 12 ədəd Avqust denarisindən ibarət kiçik dəfinə tapılmışdır [11,s.142-144]. 2011-ci ildə Oğlanqalada Azərbaycan-Amerika birgə arxeoloji qazıntıları vaxtı Qərb divarı boyunca aparılan təmizləmə işləri zamanı küp qəbirə rast gəlinmişdi. Küp qəbirdə imperator Avqustun portreti olan dörd gümüş pulun qalıqları tapılmışdır. Sikkələrin üz tərəfində Avqustun barelyefi vardır. Onun kənarında "CAESAR AVGSTVS DIVI F PATER PATRIAE"(Sezar Avqust Allahın oğlu) sözləri vardır (bax:şəkil №1) [5,s.366-367].

Şəkil №1

Albaniyada Roma şüşə məmulatlarından istifadə edilməsi daha əvvəllə təsadüf etsə də, II-III əsrlərdən daha kütləvi xarakter almışdır [1,s.344; 8,s.62]. 2013-cü ildə Qəbələ şəhərinin I-XI əsrlərə aid hissəsi olan Səlbirin bir neçə ərazisində şimali-qərb, qərb və cənub istiqamətlərində Koreya qrupu tərəfindən aparılan ekspedisiyalar zamanı aşkar edilən 17 katakombadan ikisində (8 və 9 sayılı katakombada) şüşə məmulatına rast gəlinmişdir. Romalıların şüşə materiallarını daha çox Suriya ilə ticarət zamanı əldə etməsi məlumdur. Yalnız Albaniyada deyil, İberiya ərazisində də II-III əsrlərə aid edilən Suriya istehsalı olan şüşə qablar tapılmışdır [10,s.426-430]. Şüşənin bahalı və kövrək material olması onu deməyə əsas verir ki, ilk vaxtlarda ondan geniş istifadə edilmirdi. Katakombalardan sadəcə ikisində şüşə məmulatının tapılması onu söyləməyə əsas verir ki, ilk vaxtlarda ondan zadəganların və ya dövlət məmurlarının evlərində istifadə olunurdu. III əsrdən nəqliyyat xərclərinin aşağı olması ilə bərabər şüşə gündəlik istifadə edilən əşyaya çevrilmişdir.

Alban kişi və qadın qəbirlərində tez-tez üzük və sırğalara rast gəlinir; bunlar formaca bir-birindən ayrıdır; üzüklər tökmə və döymə üsulu ilə düzəldilir, bəzən qiymətli daşlarla bəzədilir, zoomorf təsvirlər, həndəsi ornamentlərlə təmin olunurdu. Üzük-möhürlərin xarici nümunələrinin əksəriyyəti də adətən Roma mənşəlidir [1,s.332]. Roma təsirini yaradıcı təfəkkürün bir sıra sahələrində izləmək mümkündür. Torevtika və bəzək əşyalarının üzərində Roma torevtikasına aid tapıntılar, zinət əşyalarının üzüm salxımı formasında hazırlanması Albaniya əhalisinin düşüncə tərzinə yunan-Roma dünyasının təsirinin göstəricisidir [9,s.10-14].

Albaniyanın memarlıq və tikinti texnikasında yunan-Roma təsirini tikintidə kirəmitlərdən istifadə, oval formalı tikililər, hörgüdə beton tipli çınqılla gəc qarışıqlı məhluldan istifadə və s. aydın sezilir [12,s.34-38].

Qəbələ rayonundan aşkarlanan Yaloylutəpə abidəsi antik dövr alban mədəniyyətinin yeni nümunələrini ortaya çıxarmışdır. Yaloylutəpədən Azərbaycan keramika məmulatları üçün nadir sayılan tək və üçayaq vazalar, oynoxxoya (şərab küpləri) tapılmışdır. Çuxur-Qəbələ kəndinin antik şəhər yerində isə 200-ə yaxın şərab küpü aşkarlanmışdır. Bu, Azərbaycan ərazisində tapılan ən böyük şərab anbarıdır. Oynoxxoya tipli qablar xüsusən Romada geniş yayılmışdır və bu qablar Roman təsirinin göstəricisi hesab edilə bilər [4,s.234-235].

İberiyada "Roma erası" adlanan dövr e.ə. I əsr-yeni eranın VII əsrlərini əhatə etmişdir. Hellenistik dünyanın Roma idarəçiliyi dövründə İberiyada və onun əyalətlərində böyük dəyişikliklər nəzərə çarpır. İberiya və Roma münasibətlərinin iqtisadi və mədəni sferalardakı vəziyyətinin öyrənilməsi arxeoloji materiallar əsasında mümkün olmuşdur. Kldeeti, İnkiti, Poti, Vaşnari, Gonio, Tbilisi, Digomi, Dedoplistgora, Urbnisi, Uplistsixe, Muxatgverdi, Mtsxeta (Armazixxe, Armazişxevi, Kamaraxevi, Gartisxari), Suxumi, Tsebelda, Şorapani, Vani, Tagiloni, Tsitsamuri, Sarkine (qalalar hamısı müasir Gürcüstan ərazisindədir) və digər ərazilərdə aşkar edilən qalalar özünün tikilmə üslubuna baxımından Roma əyalətlərində olanlara bənzərdir. Gonio qalası bu baxımdan örnəklərdən hesab oluna bilər.(bax:şəkil №2)

Şəkil №2

Yunan-Roma üslubunda məbədlər həm Kolxidada, həm də İberiyada tikilmişdir. Roma-da formalaşan dini dünyagörüşü İberiyaya təsir etməmişdir. Kolxida və İberiyada insanlar yeni eranın II-III əsrlərinə qədər bir çox tanrıların təbiət güclərinə nəzarət etdiyinə inanırdılar. Bütperəstlik hələ sivilizasiyanın başlanğıcında İberiyaya gələn və Mitra-qayo-da (həyat verən) kimi öz bütperəst tanrılarını (gürcücə devi) gətirən ari superstratalarına görə 2 romantik formada müəyyən edilmişdir; Gaim və Ainina. Növbəti mərhələdə artıq Tanrı hikmətinə, xalis ideyaya-Gürcüstanda bütperəstləşmiş və döyüşçü-Armaziyə çevrilmiş Ahura Məzdaya sitayiş edənlər də ortaya çıxmışdır. Beləliklə, Armazi, Gaim və Ainina ilə birlikdə 3 tanrıya hələ xristianlıq dərin kök salmazdan öncə inanılırdı. Dəfn adətində müəyyən yenilikləri görmək mümkündür. Məsələn, Mtsxetadada aparılan qazıntılarda pullu bir qayıqçının qəbirinin içində mifik qayıqçı Xaronun şərəfinə sikkələr qoyulduğu aşkar edilmişdir. Bu, antik Romadan gələn dəfn adətlərindən hesab olunur.

I-II əsrlərdə Roma vətəndaşlığının verilməsi, sürətli və rahat rabitə, çoxlu sayda kolonistlərin bu ərazidə məskunlaşması İberiya üçün böyük nailiyyət hesab olunurdu. Bunu da bildirmək lazımdır ki, romalı kolonistlərin məskunlaşdığı bölgələr “bələdiyyə azadlığı” statusuna malik idi. Roma təsirinin mütərəqqi tərəflərindən biri də iqtisadi inkişaf tempinin qorunması və artması olmuşdu. Bu fakt Kolxida və İberiyada Avropaya inteqrasiya meyllərini sürətləndirən amil kimi qəbul edilə bilər. Şərq ölkələrini qərb dünyası ilə birləşdirən ticarət yolunun bu ərazidən keçməsi eramızın ilk əsrlərində Romanın İberiya ilə dostluq siyasəti aparmasına gətirib çıxarmış, hakimiyyətə gələn yeni hökmdarlar hakimiyyətlərini gücləndirmək üçün yaxın münasibətlər saxlamağa çalışmışlar. Romalılar müttəfiqləri olan hakimlərə vətəndaşlıq təklif etməklə birlik qurmağa çalışırdılar. Onların arasında İberiya hökmdarları da var idi. Roma vətəndaşlığı Avropanın əsas domenlərindən

əyalətlərinə ötürülən ənənəvi fəxri dərəcə idi. Eramızın II-III əsrlərinə aid gümüş fincanda İberiya və Kartli kralı Flavi Dadesin adı yazılıb. Adından məlum olduğu kimi o, Roma vətəndaşı idi və vətəndaşlığını imperator Vespasian, ya da Domisian tərəfindən almışdı. İberiya ordusunun baş komandanı Publiki Aqrippan vətəndaşlığı, Adrianın Suriya qubernatoru Publikius Markellusun qrantından əldə edilmişdir. Roma ordusunda yüksək vəzifələrə iberiyalılar da təyinat alırdılar. Əslən İberiyanın Mtsxeti əyalətindən olan Mosxis imperator Otonun dövründə ordu komandanı təyin olunmuşdur [14].

İberiya hakimlərinin iqamətgahı I-III əsrlərdə Mtsxetadakı Armazişxevi hesab edilirdi. Buradan əhəngdən geniş istifadə edilməsini, təsərrüfat obyektlərini və su kanallarını, eləcə də Roma təsirinin təzahürü olan *toreuticsləri* (mədən ocaqlarını) də görmək mümkündür. Armazişxevi yaxınlığında məqbərə tipli daş məbəd aşkar olunmuş, saray kompleksi və nekropol da üzə çıxarılmışdır. Əsilzadələrin nekropolu saraya bitişik olmuşdur. Daş tikililərin divarlarına əhəng vurulmuş, damı kirəmitlə örtülmüşdür. Roma memarlığının spesifik xüsusiyyəti hesab edilən palmetto başlıqları, relyef karnizləri burada da görmək olar [15,s.4-6].

III əsrdən etibarən Roma imperiyasında inteqrasiya prosesləri zəifləmiş, adambaşına düşən sənaye istehsalı məhsulu azalmışdı. Avropa təbələri kimi, Cənubi Qafqazda da Romaya olan rəğbət azalmağa başlamışdı. Buna baxmayaraq, hələ də tədaviyə imperiya sikkələrindən istifadə edilirdi. II-III əsrlərdə İberiyada Roma sikkələrinin gürcü imitasiyaları zərər edilməyə başlamışdır. Bələdiyyə statusunun olduğu bu bölgələrdə tapılan sikkələrin ön tərəfində Roma imperatorunun adı, arxa tərəfində isə bələdiyyənin adı qeyd olunub. (bax:şəkil №3) 1958-ci ildə aparılan Biçvinta qazıntıları sikkələrin tarixini öyrənmək üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Sikkələrin üzərində toxuculuq parçaları aşkar edildiyindən dəfinənin pul kisəsində saxlandığı güman olunur [13,s.36].

Şəkil № 3

Aparılan tədqiqatlardan sonra Romanın Cənubi Qafqaza iqtisadi və mədəni təsiri ilə bağlı aşağıdakı nəticələrə gəlmək mümkündür:

1. Roma-Parfiya rəqabəti, şərq qərblə birləşdirən ticarət yolları üzərində yerləşməsi Cənubi Qafqazın Roma siyasətində yer qazanmasına təsir göstərmişdir.

2. Cənubi Qafqazda şüşə məmulatı istehsalı eramızın ilk əsrlərindən daha da artmışdır.

3. Beynəlxalq ticarət pul dövriyyəsində Roma sikkələrindən istifadənin arealını genişləndirmişdi.

4. İberiyada Romadan asılılıq daha çox nəzərə çarpmış, kolonistlərin yaşadığı zonalara xüsusi “özünüidarə statusu” verilmişdir.

5. İberiyada eramızın ilk əsrlərindən etibarən hökmdarlara həm də, Roma imperiyasının vətəndaşlığı verilirdi.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Azərbaycan tarixi. Yeddi cildə. I cild (Ən qədimdən - b.e. III əsri). Bakı. "Elm". 2007. 520 s.

2. Cəfərzadə İ.M. Qobustan. Qayaüstü rəsmlər. Bakı ; YNE – XXI, 1999, 259 s.

3. Məmmədova S.Qobustanda qədim Roma kitabəsi, Bakı universitetinin xəbərləri №2, Bakı, 2015,s.179-184.

4. Mustafayev L. Qafqaz Albaniyasının məişət təyinatlı saxsı qablarında antik mədəniyyətin izləri, Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi, Bakı. “Elm və təhsil”, 2020. s.231-241.

5. Ristvet L., Gopnik H., Baxşəliyev V., Aşurov S. Oğlanqalada Azərbaycan-Amerika birgə arxeoloji qazıntıları, Bakı. Xəzər Universiteti nəşriyyatı, 2012, s.360-375.

6. Kırzioğlu F. Kafkas ve Kafkasya deyimlerinin menşei ve anlamı :[elektron resurs]/ 2015. URL: <http://www.ahiska.org.tr/wp-content/uploads/39-4.pdf>

7. Tosun S. Antik Çağda Doğu-Batı Mücadelesi kapsamında Roma-Part ilişkileri, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2020, 156 s.

8. Бабаев И.А. Города Кавказской Албании в IV в. до н.э. -III в.н.э. Баку, «ЭЛМ», 1990, 115 с.

9. Кошкарлы К.О. Античная и ранне-средневековая торевтика из Азербайджана, Баку, «ЭЛМ», 1985, 140 с.

10.Наджафова И. К вопросу о находках римского стекла из Габалы, Tarix və mədəniyyət. Faktlar və dəyərlər. Akademik Nailə Vəlixanlının yubileyinə həsr olunmuş məqalələr toplusu / Məsul redaktor F.R.Cabbarov. Bakı: “Nurlar” Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2020, c.426-430.

11.Пахомов Е.А. Монеты Мингечаура // МКА. Т. II. - Баку: Изд-во АН АзССР, 1951. с.141–146.

12.Халилов Дж. Материальная культура Кавказской Албании (IV в. до н.э. – III в. н.э.), Баку: ЭЛМ, 1985, 236 с.

13.Dundoa T., Phiphia N. Imitations of the Roman Coins in “Transcaucasian” States, o g a b e j x a z a b o m z o l o s s a b e j l o m b o s o b o l o s o s

ს ა ხ ე ლ მ წ ი ფ ლ უ ნ ი ვ ე რ ს ი ტ ე ტ ი ს
ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს ი ს ტ ო რ ი ს
ი ნ ს ტ ი ტ უ ტ ი ს შ რ ო მ ე ბ ი (Ivane
Cavaxișvili adına Tbilisi Dövlət Universiteti
nəzdində Gürcüstan Tarix İnstitutunun
materialları), Tbilisi, 2021. pp.35-47.

14.Dundoa T. Colchis & Iberia in Antiquity
:[elektron resurs] / 2018,
URL:<https://www.worldhistory.org/article/1192/colchis--iberia-in-antiquity/>

15.Gamkrelidze G.The process of globalistic
Romanization and Iberia-Colchis, AR-
CHAEOLOGY OF THE ROMAN PERIOD
OF GEORGIA (Iberia-Colchis), Tbilisi, 2014.
Essay & Catalog , pp.4-6.

16.McLaughlin, R. Rome and the Distant
East: Trade Routes to the Ancient Lands of
Arabia, India and China, Bloomsbury-Conti-
num ,2010, 256 p.

17.Morrell K. Pompey, Cato and the Gov-
ernance of the Roman Empire, Oxford Univer-
sity Press ,2017, 320 p.

18.Plutarch. Plutarch's Lives, IV, Alcibia-
des and Coriolanus. Lysander and Sulla. (Vol-
ume IV) (Translated by Bernadotte Perrin).
Harvard University Press, Cambridge,1916,
480 p.

19.The Geography of Strabo (Volume V)
(Translated by Horace Leonard Jones). Alpha
Edition,2020, 560 p.

Summary

Elchin Mahammadly

On the impact of the romanian South Caucasus policy on the economic and cultural life of the region (1st century bc – III century of the new era)

From the first half of the first century BC, Rome began to pay special attention to the South Caucasus in its Eastern policy, and the struggle for the inclusion of these territories in the sphere of Roman influence became one of the priorities of its eastern policy. It is necessary to look at the reasons for his arrival in both political and economic contexts. The political reason was the desire to expand the territory to the east and to prevent the Parthian domination in the region. The economic side of the issue is that Rome passes through Albania through the Caspian Sea and it was a desire to control the transit trade routes that connected it to the Black Sea region. The economic and cultural impact of Rome on the South Caucasus has been examined, taking into account the chronological framework presented in the article. Separate sources and historical materials are also used in the study, and attention is also paid to the results of archeological excavations, which play an important role in the study of economic and cultural impact.

Keywords: South Caucasus, coins, glass products, material culture, architecture.

Резюме

Эльчин Мохаммедли

К вопросу о римской политике на Южном Кавказе и ее влиянии на экономическую и культурную жизнь региона (1 в. до н.э. - 3 в. н.э.)

С первой половины I века до н.э. в своей восточной политике Рим стал уделять особое внимание Южному Кавказу, а борьба за включение этих территорий в сферу римского влияния стала одним из приоритетов его восточной политики. Важность непосредственного присутствия Рима в регионе следует рассматривать как в политическом, так и в эконо-

мическом контексте. Политической причиной было желание расширить свою территорию на восток и ослабить господство Парфии в регионе. Экономической стороной вопроса было стремление Рима взять под контроль транзитные торговые пути по Каспийскому морю через территорию Албании, связывавшие её с Причерноморьем. В представленной статье, с учётом хронологических рамок, исследовано экономическое и культурное влияние Рима на Южный Кавказ. В исследовании также использовались некоторые письменные источники и историографические материалы, а также было уделено внимание результатам археологических раскопок, сыгравшим важную роль в деле изучения хозяйственного и культурного влияния Рима на интересующий нас регион.

Ключевые слова: *Южный Кавказ, монеты, стеклянные изделия, материальная культура, архитектура.*